

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นและมีแนวโน้มว่ายังคงสูงขึ้นเรื่อยๆ ผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของการวางแผนครอบครัวและความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และการสาธารณสุขทำให้ประชากรทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยมีอายุยืนยาวขึ้น ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี 2543 ประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 9.38 ของประชาชนทั้งประเทศ และคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 11.89 ในปี 2553 หรือร้อยละ 17.31 ในปี 2563 (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2553 : 2) ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อระบบต่างๆ ของประเทศเป็นอย่างมาก ปรากฏการณ์ ทางประชากรผู้สูงอายุดังกล่าวนี้ ความสำคัญของประเด็นผู้สูงอายุไม่ได้ขึ้นอยู่กับสัดส่วนเท่านั้น ยังมีประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม สภาพร่างกาย ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ สภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการพึ่งพาคือคนอื่น เพื่อให้ได้รับการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ซึ่งเป็นความต้องการด้านพื้นฐานของผู้สูงอายุ

ในประเทศไทยระบบและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุมีขอบข่ายจำกัดจากการศึกษาของวิไลพร สุตันไชยนนท์ พบว่า การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันพบว่า มีปัญหาอุปสรรคหลายประการ คือ บริการที่มีอยู่ไม่สนองความต้องการและบริการที่ผู้สูงอายุต้องการแต่รัฐไม่สามารถจัดให้ได้ อย่างเหมาะสม เพียงพอ ทัวถึง เป็นธรรม แม้ว่าจะมีนโยบายที่ชัดเจนต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ แต่มีข้อจำกัดในการบริหารจัดการด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากรทางสังคมและการขาดแคลนข้อมูลผู้สูงอายุจึงส่งผลให้การดำเนินงานสวัสดิการสังคมไม่สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจังและต่อเนื่องไม่ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐต้องช่วยเหลือร่วมมือกันตอบสนองความต้องการในการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ได้นานาประการ เช่น ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคม (วิไลพร สุตันไชยนนท์, 2547 : 7)

ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มี 13 หมู่บ้าน จากการสำรวจในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2555 มีประชาชนเป็นผู้สูงอายุ จำนวน 848 คน (กรมการปกครอง, 2555 : 1 - 14) ซึ่งนับว่ามีจำนวนค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับตำบลใกล้เคียง ตำบลบ่อโพธิ์เป็นชุมชนชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ลักษณะภูมิประเทศมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสลับกับเชิงเขา

มักจะประสบปัญหาภัยแล้งและภัยหนาว (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554 : 2) อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ข้าวโพด ข้าว เป็นต้น ซึ่งไม่เหมาะแก่การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อโพธิ์, 2554 : 6 - 7) ในปัจจุบันผู้สูงอายุตำบลบ่อโพธิ์ได้รับสวัสดิการเกี่ยวกับการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ตามระดับขั้นบันได คือ ตามอายุที่กำหนดในระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2552 ซึ่งยังไม่มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุอย่างชัดเจน โดยเฉพาะสวัสดิการด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านมีการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านมีงานทำ มีรายได้ และสวัสดิการแรงงาน ด้านความมั่นคงทางรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านบริการสังคมทั่วไป (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545 : 6 - 7) ทั้งนี้การที่ได้ทราบถึงความต้องการของผู้สูงอายุจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อโพธิ์และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตามกำหนดของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 7 ด้าน อันได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านมีการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านมีงานทำ มีรายได้ และสวัสดิการแรงงาน ด้านความมั่นคงทางรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านบริการสังคมทั่วไป และสนใจการเปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่มีสถานภาพต่างกันจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ว่ามีความต้องการสวัสดิการสังคมแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้จะสามารถเป็นสารสนเทศที่เป็นแนวทางให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อโพธิ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน/ชุมชน ได้เหมาะสมนำไปเป็นแนวทางการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีและเหมาะสมกับผู้สูงอายุในตำบลบ่อโพธิ์และพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการให้มีความเหมาะสมในสังคมที่เปลี่ยนแปลงและที่สำคัญเพื่อให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุในตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

2. จุดมุ่งหมายของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

3. สมมติฐานการวิจัย

ผู้สูงอายุของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความต้องการสวัสดิการสังคมแตกต่างกัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 ขอบเขตด้านตัวแปร

4.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำแนกเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

4.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามกรอบของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านมีการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านมีงานทำ มีรายได้ และสวัสดิการแรงงาน ด้านความมั่นคงทางรายได้ ด้านนันทนาการและด้านบริการสังคมทั่วไป

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

4.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยในตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 848 คน (กรมการปกครอง, 2555 : 1 - 14)

4.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) จากประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยในตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทั้งเพศชายและหญิงที่มีชื่ออยู่ในหลักฐานตามทะเบียนราษฎรตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 272 คน ตามวิธีของ ทาโร ยามาเน่ ที่มีความเชื่อมั่น 95% (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542)

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคมที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพทั้งใน ด้านสุขภาพอนามัย ด้านมีการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านมีงานทำ มีรายได้ และสวัสดิการแรงงาน ด้านความมั่นคงทางรายได้ ด้านนันทนาการและด้านบริการสังคมทั่วไป

5.2 ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ หมายถึง ความต้องการของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่ต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดให้กับผู้สูงอายุในด้านสุขภาพอนามัย ด้านมีการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านมีงานทำ มีรายได้ และสวัสดิการแรงงาน ด้านความมั่นคงทางรายได้ ด้านนันทนาการและด้านบริการสังคมทั่วไป

5.2.1 ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัย หมายความว่า ความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมอย่างทั่วถึง เสมอภาค เป็นธรรม ได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต การบริการการแพทย์ทางเลือก การบริการรักษาพยาบาลที่บ้าน การบริการรถรับ-ส่งจากบ้านไปยังสถานพยาบาล มีช่องทางพิเศษในสถานพยาบาล รักษาพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สถานพยาบาลให้บริการด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง ส่งเสริมโภชนาการ และการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

5.2.2 ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา หมายความว่า ผู้สูงอายุได้รับบริการที่ส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มี ความรู้ ทักษะ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ซึ่งการให้บริการด้านการศึกษาแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ การฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ และการหารายได้ มีรายการวิทยุชุมชนเกี่ยวกับ เรื่อง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ การสนทนาธรรมหรือให้ความรู้ด้านธรรมะ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถตามศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2.3 ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย หมายความว่า การที่ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยตามควรแก่สภาพ ตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มา อย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องให้ความปลอดภัย ความมั่นคง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งการให้บริการด้านที่อยู่อาศัยแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ บริการซ่อมแซมบ้านพัก บริการบ้านพักฉุกเฉิน บริการครอบครัวอุปการะ มีสถานสงเคราะห์คนชรา และสถานสงเคราะห์ไม่เสียค่าใช้จ่าย

5.2.4 ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านมีงานทำ มีรายได้ และสวัสดิการแรงงาน หมายความว่า ผู้สูงอายุมีงานทำที่ทำให้มี รายได้อย่างน้อยเพียงพอแก่การดำรงชีพ งานที่ทำมีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด งานที่ต้องไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วยอุบัติเหตุ และอุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งการให้บริการด้านมีงานทำ ด้านมีรายได้ และด้านมีสวัสดิการแรงงาน แก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ การฝึกอาชีพ การจัดหางานที่เหมาะสม จัดเบี้ยยังชีพ สถานที่จำหน่ายสินค้าที่ผู้สูงอายุผลิตขึ้น และมีหน่วยงานติดต่อประสานการทำงาน

5.2.5 ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านความมั่นคงทางรายได้ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตน การสงเคราะห์บุตร การชดเชยการขาดรายได้จากการเจ็บป่วย

พิกการ ทูพพลภาพ ชราภาพ ซึ่งการให้บริการด้านความมั่นคงทางรายได้ ได้แก่ จัดเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ลดหย่อนภาษีเงินได้แก่บุตรที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ และจัดกองทุนในชุมชน เพื่อให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุ

5.2.6 ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านนันทนาการ หมายความว่าถึง ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อการบันเทิงและการพักผ่อนอย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรม นันทนาการนั้นๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิด กฎหมาย และไม่เป็นการเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง หรือละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ในกลุ่มอื่นๆ ซึ่งการให้บริการด้านนันทนาการ ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุและเครือข่าย สนามกีฬา สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนที่เหมาะสมปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

5.2.7 ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านบริการสังคมทั่วไป หมายความว่าถึง การให้บริการผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน ด้อยโอกาส และกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เพื่อช่วยสร้างเสริม การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้สามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ ซึ่งการให้บริการด้านบริการสังคม ได้แก่ เพิ่ม เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ จัดเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ยากจน ด้อยโอกาส เงินช่วยเหลือในการ จัดการศพและฌาปนกิจศพ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมดูแลผู้สูงอายุ กิจกรรมเยี่ยม บ้านผู้สูงอายุ โดยอาสาสมัครบริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ให้คำปรึกษาและแนะแนวทางแก้ปัญหา การดำเนินชีวิต หน่วยงานและสถานที่สาธารณะมีบริการห้องน้ำและมีช่องทางลาดสำหรับ รถเข็นผู้สูงอายุ

5.3 ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยในตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทั้งเพศชายและหญิงที่มีชื่ออยู่ในหลักฐานตามทะเบียนราษฎรตำบล บ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในปี พ.ศ.2555

5.4 ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย

5.4.1 เพศ หมายถึง เพศชาย และเพศหญิงของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

5.4.2 อายุ หมายถึง อายุของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัด พิษณุโลก โดยนับตามปฏิทินซึ่งนับอายุเต็มเป็นปี ถ้ามีเศษเดือนให้ตัดลงเหลือเท่าอายุเต็ม

5.4.3 ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาขั้นสูงสุดของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

5.4.4 สถานภาพการสมรส หมายถึง สถานะทางการแต่งงานของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ โสด สมรส หม้าย หรือหย่าร้าง

5.4.5 อาชีพ หมายถึง อาชีพของผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ค้าขาย รับจ้าง และเกษตรกรรม

5.2.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน หมายถึง จำนวนเงินและรายได้ต่างๆ ที่ผู้สูงอายุ ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้รับต่อเดือนโดยประมาณ

6. ประโยชน์ที่จะได้รับ

ได้สารสนเทศเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นแนวทางให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อโพธิ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน / ชุมชน ได้เหมาะสมตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน